
XIV. Domácí události 2001

Josef Pravec
Václav Žák

Pokud by po volbách 2002 spolupráce mezi ODS a ČSSD pokračovala, např. ve formě velké koalice, pak může korupce a z ní vyplývající znechucení veřejnosti představovat skutečně vážný politický problém.

Václav Žák

XIV. Domácí události 2001

Vývoj na domácí politické scéně

Zatímco rok 2000 uplynul ve znamení spekulací o vypovězení opoziční smlouvy a pádu menšinové vlády Miloše Zemana, vloni se o něčem takovém neuvažovalo. Parlamentní strany už neměly zájem na žádném vážném pokusu o změnu situace. Výsledky by byly nejisté a tak raději přeskupovaly síly a připravovaly se na nadcházející volební střet. Nermalou roli sehrála skutečnost, že ČSSD, ODS i čtyřkoalice byly podle průzkumů veřejného mínění přibližně stejně silné. A ani nové osobnosti v jejich čele se nestaly zárukou, že by se podařilo překonat komunikační bariéru, která koaličním kombinacím dopředu bránila.

Stranickou bojovnost navíc utlumily dopady zářijového útoku Al-Káidy proti USA a všeobecně uznávaná potřeba posílit vnitřní bezpečnost státu a bezproblémově republiku zapojit do celosvětové protiteroristické kampaně.

Pod taktovkou opoziční smlouvy

Dominantní postavení si uchovaly ČSSD a ODS. Spolu ovládaly Poslaneckou sněmovnu, což jim umožňovalo schválit zákony, na kterých se dokázaly shodnout, a zejména státní rozpočet. O jejich ideovém sbližení nelze hovořit, rozdílné pohledy na svět ale nebránily pragmatickým kompromisům. Opoziční smlouva se krátce před koncem volebního období ukázala výhodnější pro sociální demokracii. Přes dočasný pokles popularity s její pomocí udržela akceschopnou vládu a prosadila základní představy o hospodaření státu, do jehož výdajů opakovaně zapojovala výnosy privatizace. Měla také dostatek klidu prodat zbývající banky a v samotném závěru roku rozhodnout o privatizaci plynárenství a petrochemie. Dala zelenou i mnohamiliardovému kontraktu na nákup nadzvukových stíhaček.

ODS si udržela důležité politické kontrolní pravomoci, avšak po krachu ústavních změn, které měly posílit postavení nejsilnějších stran a omezit roli hlavy státu, se musela vzdát dalšího klíčového záměru – upravit způsob voleb. Snaha přiblížit je většinovému systému známému z anglosaských zemí zablokovali společnými silami prezident Václav Havel, čtyřkoaliční senátoři a Ústavní soud. Přitom šlo o jeden z hlavních motivů pro uzavření dohody s ČSSD – o eliminaci menších stran a zjednodušení politiky, redukované teoreticky na zápas jedné pravicové a jedné levicové strany. Sněmovnou nakonec schválená volební novela má k tomuto záměru daleko, vráží nicméně klín mezi lidovce a unionisty. Snadnější posuny politiků na kandidátkách za použití preferenčních hlasů mohou zvýhodnit KDU-ČSL, která se opírá o disciplinovanější voliče. Občanským demokratům neprošlo ani omezení nezávislosti centrální banky a výraznější úspěch si připsali pouze při podřízení České konsolidační agentury parlamentní, a tím do značné míry své kontrole.

Čtyřkoalice procházela krizí, ale ani po ostrých osobních a programových sporech ve svém vedení i v čele lidovců a unionistů neztratila sympatie veřejnosti. Vliv si udržovala prostřednictvím výrazného zastoupení v Senátu a v krajích a těžila z názorové blízkosti s prezidentem.

Výrazněji se nedokázali prosadit komunisté. Nadále nejsou pokládáni za demokratickou sílu a přijatelného partnera. Přesto s nimi bylo nutné počítat při hledání parlamentní většiny při schvalování legislativy.

Rozpačitě vyzněl pokus vytvořit novou pravicovou stranu se zázemím v nepolitické politice. Odstartoval za krize kolem České televize a po půl roce vyvrcholil rozkolem mezi zakladateli.

Na politické periférii zůstává jak ultrapravice, tak i levicový extremismus.

XIV. Domácí události 2001

Sociální demokracie věří v úspěch

ČSSD ztratila od voleb 1998 značnou část přívrženců, hlavně pro matné výsledky akce Čisté ruce namířené proti ekonomické kriminalitě a korupci a také vinou nenaplněných ekonomických očekávání. V závěru roku již však těžila ze zlepšujících se hospodářských výsledků a tak si uchovala slušné šance pro nadcházející volby. Před nimi navíc může manévrovat sociálními výdaji. Věří, že jednoznačně porazí komunisty a že se s ní bude muset vážně počítat při sestavování vlády.

Nový předseda Vladimír Špidla na jedné straně nemá Zemanův důraz, na druhé nemusí čelit toliká odpůrcům uvnitř i vně strany a v médiích. Může připomínat příznivá hodnocení vlády ze strany EU, část veřejnosti nepochybně ocení jeho vážně míněnou obhajobu sociálního státu. Ve stranických strukturách zůstává vlivné postavení u veřejnosti populárního Stanislava Grosse. Špidla je pokládán za zastávce Zemanovy pragmatické linie založené na dobrých kontaktech s ODS, je však daleko více otevřen budoucím jednáním se čtyřkoalicí, ve které preferuje lidovce. O Grossovi to platí o to více, avšak linii skutečně blízkou čtyřkoalicí a Hradu sleduje hlavně Petra Buzková, zosobňující současně antikomunistický pól strany. Proti ODS vystupují rovněž lidé obávající se její euroskeptické rétoriky, například Lubomír Zaorálek, který se navíc obává kompromisů vzdalujících stranu od sociálnědemokratického programu.

Ke klidu v Lidovém domě rozhodně nepřispěly primárky, které z čelných míst na kandidátkách odsunuly mnohé dosavadní poslance. K závažným změnám došlo v ekonomické linii strany. Odejít musel ministr financí, makroekonom Pavel Mertlík, kterého napadla ODS za prodej krachující IPB do rukou ČSOB. Naopak se prosazovaly privatizační projekty jeho oponenta, ministra průmyslu a obchodu Miroslava Grégra. Za ním jsou cítit tradičně chápané zájmy českého průmyslu a při svých aktivitách se mohl opírat o podporu poslaneckého klubu.

Nejasné zůstávají další Zemanovy záměry. On sám hovoří o odpočinku, jeho blízcí spolupracovníci se domnívají, že premiérův odchod do politického ústraní sociální demokracii poškodí. Vyloučit proto nelze Zemanův vstup do bruselské politiky či návrat na domácí scénu po případné porážce ČSSD ve volbách nebo v souvislosti s vyjednáváním o novém prezidentovi.

ODS se připravuje na vládu

V praktické politice občanská demokracie utrpěla řadu neúspěchů a nevyhnula se ani sporům ve vedení. Přesto do letošního roku vstoupila jako jednotná strana se stabilním okruhem sympatizantů a jasným cílem: koncentrovat všechny síly, oslovit nevyhraněné voliče, kteří většinou rozhodují o výsledku, a po čtyřleté odluce se v čele s Václavem Klausem chopit vlády. I když se mnoho jejich záměrů spojených s opoziční smlouvou nepodařilo pro odpor dalších opozičních stran prosadit, splnila svůj závazek vůči ČSSD a umožnila menšinové vládě bez větších problémů dokončit mandát. Nyní může požadovat protislužbu.

Na rozdíl od jiných pravicových stran se liberálně-konzervativní ODS neobává přihlásit k hlasité obhajobě národních zájmů a kritice federalistického modelu Evropské unie. Odmítá nařčení z nacionalismu, z odporu vůči jakékoliv podobě evropské integrace a dává přednost Evropě národních států s těsnými ekonomickými vazbami.

Postavení předsedy strany Klause zůstává neotřesitelné, což naznačuje příští pružné reakce na jakoukoliv politickou situaci i korektní vztahy s ČSSD. Vliv místopředsedy Ivana Langra po prohraném zápase o vedení České televize poklesl, liberální křídlo strany tím ale neutrpělo. Stranický kongres zvolil do vedení Jana Zahradila, čímž se mezi občanskými demokraty současně posílil euroskepticismus a myšlenka těsnější transatlantické vazby na republikánské USA.

V ODS, zejména mezi poslanci, sice převažuje orientace na budoucí spojení pravicových sil, tuto tendenci ale limitují vzpomínky na pád druhé Klausovy vlády v roce 1997, za kterým stáli politici figu-

XIV. Domácí události 2001

rující v KDU-ČSL a US. Levice zůstává pro ODS hlavním ideovým soupeřem, na druhé straně řada lidí z jejího vedení považuje ČSSD za čitelnou stranu, se kterou je možné se dohodnout.

Čtyřkoalice zápolí s vnitřními rozpory

Po celý rok zůstávala čtyřkoalice – alespoň podle průzkumů – nejsilnějším politickým subjektem. Problémem zůstává názorová různorodost a osobní rozpory. Nervozitu vyvolávala skutečnost, že její zástupci, s výjimkou hejtmánů, neměli reálný podíl na státní moci. Pokusem o vnitřní stabilizaci se stala dohoda o kandidátkách a spojení US a DEU. Fúze má odstranit hrozbu, že by čtyřkoalice nesplnila limit voličských hlasů nezbytný pro vstup do Poslanecké sněmovny.

Pod povrchem však nadále doutnají spory, které mohou do značné míry ohrozit akceschopnost nyní trojčlenného uskupení. Mj. se vystupňoval odpor lidovců vůči zadlužené ODA, který vedl až k úvahám, zda je pro KDU-ČSL předvolební koalice s liberální pravíci účelná.

Skutečný vliv nebyl v rukou formálního šéfa seskupení Karla Kühnla a stínové vlády, ale v užším vedení unionistů a lidovců. Zatímco v US je po zvolení Hany Marvanové do čela patrná větší vůle k dohodě s ODS, v KDU-ČSL je situace opačná. Nový lidovecký předseda Cyril Svoboda měl vždy blíže k sociálním demokratům. Avšak jeho postavení není pevné, pravicové křídlo kolem Jana Kasala a Miroslava Kalouska bylo poraženo jen těsně a uchovalo si uvnitř křesťansko-sociálně orientované strany nemalý vliv, zejména mezi poslanci. Na druhé straně v US sílí vliv pragmatického Ivana Pilipa a o spolupráci s ODS příliš nechtějí slyšet lidé kolem Vladimíra Mlynáře.

Komunisté zůstávají v izolaci

Zklamáním byl loňský vývoj pro KSČM. Straně se nepodařilo prolomit dvanáct let trvající izolaci, na které trvá prezident republiky i celá pravice. Nepomohla ani opatrná vstřícnost vůči Evropské unii a uměřená podpora celosvětovému protiteroristickému tažení. Vedle toho se rychle rozplynulo očekávání komunistických předáků, že by se jejich strana mohla stát hegemonem levicové politiky. Chybí jí dynamika, pravděpodobně jde o odraz malé přitažlivosti strany pro mladší generaci. ČSSD ji po propadu preferencí v roce 2000 znovu předstihla a odstup se zvyšoval.

Ačkoliv se KSČM snaží vystupovat jednotně, narůstá v jejím vedení napětí. O nevyužitých příležitostech hovoří zejména místopředseda Miloslav Ransdorf, který představuje intelektuální křídlo. Většina stojí za šéfem strany Miroslavem Grebeníčkem, který sází na tradiční voliče a odmítá experimentovat. O dalším vývoji nejpočetnější české strany rozhodne až výsledek voleb.

V žádném případě zatím nelze očekávat ani přejmenování strany, ani výraznější programové změny. Obojí by podle převažujícího mínění stranických předáků mohlo ohrozit počet získávaných křesel v Poslanecké sněmovně.

Volby asi rozhodnou o příštím prezidentovi

Letošní volební rok rozhodne nejen o složení zákonodárných sborů a podobě vlády, ale s největší pravděpodobností naznačí, kdo vystřídá Václava Havla v prezidentském úřadě. Šance uspět v klíčových volbách do Poslanecké sněmovny jsou vyrovnané – čtyřkoalice, respektive trojkoalice, ODS i ČSSD jsou přibližně stejně silné a tak stejně důležitý jako jejich volební výsledek bude schopnost vést jednání o vícebarevné vládě. Při nich může být právě názorová pestrost seskupení lidovců, US-DEU a ODA nevýhodou.

Vstup komunistů do jakékoliv koalice je nepravděpodobný, pro levicovou část sociální demokracie by ale zřejmě byla přijatelná menšinová vláda ČSSD s tichou parlamentní podporou KSČM. Daleko pravdě-

XIV. Domácí události 2001

podobnější však bude kabinet obnovené pravice koalice, jejímž jádrem by se staly ODS a US, či vláda středu se zástupci ČSSD, lidovců a možná i unionistů.

Pominout nelze představy o pokračování spolupráce mezi ODS a ČSSD v podobě smluvně-opoziční – třeba v obráceném gardu – nebo koalici. Tyto varianty budou tím pravděpodobnější, čím silnější zůstane v ČSSD vliv jejího bývalého předsedy Zemana. V ODS jsou takové úvahy bližší pražské centrále než řadovým členům.

S ohledem na roztržité síly jak na pravici, tak i na levici lze očekávat, že jednotlivé strany se budou před volbami vyhraňovat zejména vůči ideově spřízněným subjektům – ČSSD vůči komunistům a ODS proti čtyřkoalici.

Podoba zákonodárných sborů napoví o možnostech jednotlivých politických proudů prosadit svého prezidentského kandidáta. Zatím bez ohledu na jejich vlastní výroky jsou tři hlavní: Klaus z ODS, Zeman za ČSSD a s lidovci volně spjatý předseda Senátu Petr Pithart, na jehož straně jsou sympatie současné hlavy státu. Ti všichni by přicházeli v úvahu také v případě předčasných prezidentských voleb – důsledku zhoršujícího se Havlova zdravotního stavu. Tak či onak, možnost, že by občané rozhodovali sami v přímých prezidentských volbách, zůstává minimální.

Vyloučit naopak nelze, v případě patové situace, že by se politické strany nakonec dokázaly dohodnout na nepolitickém prezidentovi, vybraném například z akademických kruhů.

Josef Pravec, Hospodářské noviny

XIV. Domácí události 2001

Kalendář domácích událostí

Leden

1. 1. – Nezavislá odborová organizace České televize vyhlásila stávkou. Po dobu stávky zaměstnanci nadále zajišťovali úplné vysílání. Odvolání stávky podmiňovali ukončením přerušovaného vysílání televize a cenzury ze strany vedení televize v čele s generálním ředitelem Jiřím Hodačem.
11. 1. – Po třech týdnech ve funkci generálního ředitele České televize Jiří Hodač rezignoval ze zdravotních důvodů.
12. 1. – Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o České televizi ve znění, které by jí mělo umožnit, aby dočasně převzala pravomoci Rady ČT a zvolila prozatímního ředitele veřejnoprávní televize. Poslanci konstatovali, že ČT neplní své veřejnoprávní poslání dané jí zákonem, a pak definitivně odvolali šest zbylých členů rady ČT.
 - Kubánské úřady zadržely poslance sněmovny Ivana Pilipa (US) a dalšího českého občana Jana Bubeníka, kteří byli na Kubě na soukromé cestě a při té příležitosti se sešli s kubánskými disidenty. Kubánské úřady je nařkly, že se jako „agenti Spojených států“ věnovali na Kubě udržování „podvratných styků“, obvinily je nejprve z podněcování ke vzpouře a poté z ohrožování ekonomických zájmů země. O osudu zadržených jednal v Havaně od 29. ledna do 4. února předseda Senátu Petr Pithart, který se sešel s nejvyšším kubánským představitelem Fidelem Castrem, na jehož pozvání se návštěva konala. Po více než třech týdnech byli Pilip a Bubeník 5. února propuštěni na svobodu. Předtím podepsali dokument, že nevědomky porušili kubánské zákony.
28. 1. – Lídrem čtyřkoalice se stal první místopředseda KDU-ČSL Cyril Svoboda.

Únor

2. 2. – Novým ministrem spravedlnosti jmenoval prezident Havel Jaroslava Bureše, bývalého předsedu pražského vrchního soudu.
8. 2. – Komise pro cenné papíry pozastavila obchodování s akciemi Harvardského průmyslového holdingu (HPH).
9. 2. – Prozatímním ředitelem ČT zvolili poslanci bývalého šéfredaktora uměleckých pořadů ČT Jiřího Balvína.
 - Vítězem výběrového řízení na odkoupení pilotního balíku aktiv Konsolidační banky v nominálně hodnotě přes 19 miliard korun se stala investiční banka Goldman Sachs. Společnost za přímý odkup vybraného portfolia zaplatí 1,353 miliardy korun.
10. 2. – Po téměř šesti týdnech ukončili zaměstnanci České televize stávkou.
20. 2. – ČSOB obdržela od Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže rozhodnutí, ve kterém úřad bez výjimky povoluje spojení ČSOB s Investiční a Poštovní bankou.
22. 2. – Bankovní rada ČNB rozhodla s platností od 23. února snížit klíčovou dvoutýdenní repo sazbu na 5,0 z 5,25 procenta, diskontní sazbu na 4,0 z 5,0 procenta a lombardní sazbu na 6,0 z 7,5 procenta.
23. 2. – Biskupem českobudějovické diecéze římskokatolické církve jmenoval papež Jan Pavel II. dosavadního pražského světícího biskupa Jiřího Paďoura.

XIV. Domácí události 2001

Březen

- 7. 3. – Novým vládním zmocněncem pro lidská práva byl jmenován Jan Jařab.
- 23. 3. – Mezivládní dohodu o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání podepsali v Praze český ministr školství Eduard Zeman a jeho slovenský protějšek Milan Ftáčnik.
- 25. 3. – Nabyl účinnosti vstup Českých aerolinií do světové letecké aliance SkyTeam.
- 27. 3. – Novou předsedkyní Akademie věd ČR se stala Helena Illnerová z Fyziologického ústavu.
- 31. 3. – Cyril Svoboda (KDU-ČSL) odstoupil na jednání rady čtyřkoalice z postu lídra. Novým lídrem byl zvolen předseda Unie svobody Karel Kühnl.

Duben

- 1. 4. – Nabyla platnosti smlouva mezi ČR a Slovenskem o vzájemných úhradách péče, která byla podepsána v květnu 2000. V případě zdravotních potíží tak hradí občanům ČR nutnou a neodkladnou péči při pobytu na Slovensku jejich zdravotní pojišťovna, a stejně tak občanům SR v Česku.
- 6. až 8. 4. – V Praze se konal 30. sjezd ČSSD; novým předsedou ČSSD byl zvolen Vladimír Špidla, statutárním místopředsedou Stanislav Gross, dalšími místopředsedy se stali Karel Kobes, Zdeněk Škromach, Petr Lachnit a Marie Součková. Delegáti sjezdu vyjádřili plnou podporu Miloši Zemanovi ve funkci premiéra.
- 7. 4. – Miss ČR roku 2001 se stala devatenáctiletá studentka obchodní akademie Diana Kobzanová z Roudného u Turnova.
- 10. 4. – Ministr financí a místopředseda vlády Pavel Mertlík podal demisi. Jako důvod uvedl „malou schopnost ovlivnit některá zásadní rozhodnutí vlády“.
 - Mezinárodní komise o posouzení vlivů elektrárny na životní prostředí zveřejnila Zprávu o vlivech JE Temelín. Uvádí se v ní, že vliv elektrárny na životní prostředí je nízký, nevýrazný a přijatelný.
- 13. 4. – Prezident Václav Havel jmenoval novým ministrem financí dosavadního náměstka ministra práce a sociálních věcí Jiřího Rusnoka.
 - Kabinet schválil návrh smlouvy mezi ČR a Německem, která zajišťuje občanům obou zemí nárok na poskytnutí zdravotní péče na území druhého státu.
- 25. 4. – Poprvé vyšel nový deník Super, který má být zpravodajským deníkem s bulvárními prvky.

Květen

- 2. 5. – Představitelé zkrachovalé stavební společnosti H-Systém obdrželi poštou podezřelé balíčky, které pravděpodobně obsahovaly nástražný výbušný systém. Zásilka určená Jaroslavu Eliášovi vybuchla v ruce jeho syna a utrhla mu prsty.
- 4. 5. – Prezident Václav Havel jmenoval Jaroslava Tvrdíka novým ministrem obrany; ve vládě nahradil odvolaného Vladimíra Vetchého.
- 11. 5. – Setkáním se slovenským prezidentem Rudolfem Schusterem zahájil prezident Václav Havel pobyt v Bratislavě.
- 15. 5. – Sněmovna přehlasovala veto a znovu schválila kontroverzní poslanecký návrh zákona, jehož cílem je urychlit stavbu dálničního obchvatu Plzně. Stavba obchvatu tím byla prohlášena za veřejný zájem.
- 19. 5. – Novým apoštolským nunciem v ČR byl ve Vatikánu jmenován arcibiskup Erwin Josef Ender.
- 25. 5. – Sněmovna zvolila všech 15 členů Rady ČT. Ukončila tak provizorium, kdy pravomoci rady měla dočasně sněmovna.

XIV. Domácí události 2001

- 26., 27. 5. – Na jihlavském sjezdu KDU-ČSL bylo zvoleno nové vedení v čele s předsedou Cyrilem Svobodou, ten vystřídal Jana Kasala. Prvním místopředsedou zvolili Milana Šimonovského, dalšími místopředsedy se stali Jan Kasal, Miloslav Výborný, Zuzana Roithová a Tomáš Kvapil.
30. 5. – Prezident Havel jmenoval ministra průmyslu a obchodu Miroslava Grégra místopředsedou vlády.
- Předsedou nové Rady České televize byl zvolen ředitel českobudějovického Jihočeského divadla Jan Mrzena. Místopředsedy se stali Zdeňka Hůlová a Bohumil Fanta.

Červen

6. 6. – V ČR se objevilo první podezření na výskyt tzv. nemoci šílených krav (BSE). Případ veterináři zjištěli v jihlavském masokombinátu; šlo o vzorek, který pocházel z mozku šestileté krávy z Dušejova. Druhý test potvrdil 8. června první výskyt BSE v ČR.
12. 6. – Místopředsedkyně Ústavního soudu ČR Ivana Janů byla Valným shromážděním OSN zvolena ad hoc soudkyní Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY) v Haagu. Ad hoc soudci jsou povolováni k jednotlivým případům na pomoc stálým soudcům.
- ČR přistoupila k testování výskytu tzv. nemoci šílených krav (BSE) u veškerého poraženého skotu, který je starší 30 měsíců.
17. 6. – Novým předsedou ODA byl zvolen senátor Michael Žantovský.
18. 6. – Dvoutýdenní cvičení vzdušných sil NATO začalo ve vzdušném prostoru ČR a dalších evropských zemí.
19. 6. – Ministr zahraničí Kavan oznámil, že v ČR bylo zahájeno vyplácení odškodného obětem nucených a otrockých prací v době okupace.
- Bývalý ministr financí Pavel Mertlík se stal hlavním ekonomem Raiffeisenbank v ČR.
20. 6. – Ústavní soud potvrdil platnost jmenování Zdeňka Tůmy guvernérem a Ludka Niedermayera viceguvernérem ČNB. Premiér Miloš Zeman a jeho kabinet napadl rozhodnutí prezidenta Havla s tím, že postupoval protizákonně. Podle nich je ke jmenování guvernéra a viceguvernéra nutný spolupodpis (kontrasignace) premiéra. Ústavní soud návrh na zrušení Havlova rozhodnutí zamítl.
- Ústavní soud na návrh prezidenta Havla zrušil některé části zákona o ČNB, které odporovaly Ústavě a omezovaly nezávislost banky (např. stanovení hlavního cíle banky, kterým podle novely bylo zabezpečovat cenovou stabilitu); všem návrhům však nevyhověl.
21. 6. – Předsedkyně Českého svazu bojovníků za svobodu se stala jeho dosavadní místopředsedkyně Anděla Dvořáková. Ve funkci po deseti letech vystřídal Jakuba Čermína.
23. 6. – Novou předsedkyní Unie svobody se na sjezdu v Liberci stala Hana Marvanová ziskem 137 hlasů. Prvním místopředsedou se stal poslanec Ivan Pilip, místopředsedy Petr Mareš, Pavel Pešek a Robert Kolář.
26. 6. – Sněmovna schválila návrh nového mediálního zákona, který předpokládá, že provozovatelé televizních a rozhlasových stanic budou mít nárok na jedno prodloužení licence; přehlasovala tak prezident Havla, který ji předlohu vrátil.

Červenec

12. 7. – Za účasti premiéra Miloše Zemana byly podepsány smlouvy o prodeji 60procentního státního podílu v Komerční bance do rukou francouzské Sociétés Générale.
16. 7. – Český telekomunikační úřad rozhodl, že společnosti SkyNet, Eurotel a Czech On Line (COL) získají licence na budování a provoz bezdrátových fixních sítí FWA (Fixed Wireless Access) v pásmu 3,5 GHz.

XIV. Domácí události 2001

18. 7. – Na letišti Praha-Ruzyně začali britští úředníci na základě únorové česko-britské dohody prověřovat cestující do Velké Británie.

Srpen

22. 8. – Opakovaný test potvrdil již druhý případ nemoci šílených krav (BSE), tentokrát u dojnice soukromého chovatele Otakara Berana v obci Světnov na Žďársku.
- Českobudějovická a s. Efraim Cohen se stala novým majitelem nakladatelství a vydavatelství Mladá fronta. To bylo v rámci privatizace bývalého majetku SSM prodáno v dražbě za 21,64 mil. Kč.
27. 8. – V Makedonii byla zahájena operace NATO Hlavní sklizeň (Essential Harvest), jejímž cílem je odebrat zbraně od albánských povstalců. Zúčastnili se jí i čeští vojáci.
28. 8. – Nový velvyslanec Spojených států Craig Stapleton předal prezidentovi Václavu Havlovi své pověřovací listiny.
29. 8. – Novým olášským králem se v Ostravě stal dvaadesátiletý Ostravan Jan Lipa. Olaši ze 14 měst, v nichž sídlí jejich největší komunity, jeho volbu neuznali a 7. září si v Brně zvolili svým králem Jana Horváta.

Září

3. 9. – Rozhodčí tribunál v Londýně, který rozhodoval o žalobě Ronalda Laudera proti ČR kvůli investici do TV Nova, jednomyslně zamítl všechny nároky na náhradu škody, které byly proti ČR uplatněny.
5. 9. – Vláda rozhodla o tom, že celkem 51,2 procenta akcií Českých radiokomunikací v držení FNM koupí konsorcium Tele Danmark a Deutsche Bank za 177 miliónů dolarů.
5. až 6. 9. – Blokáda ministerstva dopravy, kterou zahájila Asociace autoškol ČR a Svaz drobných dopravců, opravářů a prodejců motorových vozidel 5. září, skončila po 33 hodinách. Účastníci protestovali proti vedení resortu, které je odpovědné za nedostatky při přihlašování vozů či nejasné podmínky při získávání řidičských průkazů.
8. 9. – Milan Ščuka se v Košicích stal novým předsedou tzv. Romského parlamentu, 81členného orgánu sjednocených romských politických stran.
- Patriarchou Církve československé husitské byl na sněmu v Praze zvolen třiačtyřicetiletý duchovní Jan Schwarz.
11. 9. – Vedení státu odsoudilo teroristické útoky na USA, jejichž cílem se staly dvě věže Světového obchodního centra v New Yorku a budova Pentagonu ve Washingtonu; narazila do nich tři unesená dopravní letadla.
- Česká armáda v souvislosti s teroristickými útoky v USA uvedla do pohotovosti záchranné a výcvikové základny sil územní obrany a 4. brigádu rychlého nasazení. Policie nařídila nadstandardní ochranu amerických objektů na území Prahy a opatření se rozšířila na další strategické objekty včetně letišť. Státní úřad pro jadernou bezpečnost nařídil nejvyšší bezpečnostní opatření v obou jaderných elektrárnách Dukovany a Temelín.
 - Nová továrna nizozemsko-korejské společnosti LG. Philips Displays v Hranicích na Přerovsku, která je největší zahraniční investicí na zelené louce v zemi, slavnostně zahájila provoz.
 - Na mezinárodním autosalonu ve Frankfurtu nad Mohanem představila mladoboleslavská automobilka Škoda Auto nový vůz vyšší střední třídy Superb.
14. 9. – ČR se připojila k zemím EU, které vyhlásily tento den dnem smutku na památku obětí teroristického útoku ve Spojených státech. Na tři minuty se v poledne zastavil život na území celé republiky, lidé uctili památku amerických obětí minutami ticha; rozezněly se i sirény a kostelní zvony.

XIV. Domácí události 2001

- Společnost CME oznámila, že na základě prokázaného porušení vzájemné dohody o ochraně investic mezi Nizozemskem a ČR rozhodl mezinárodní arbitrážní tribunál ve Stockholmu ve sporu s ČR ve prospěch společnosti CME se sídlem v Nizozemsku. O výši náhrady není zatím rozhodnuto.
- 20. 9. – Generál František Padělek se stal velitelem českých vzdušných sil, tedy letectva a protivzdušné obrany. Vystřídal ve funkci Ladislava Klímu, který odešel do civilu.
- 25. 9. – Ministerstvo vnitra v Praze-Chodovci otevřelo jeden z nejmodernějších archívních areálů ve střední Evropě.
- 29. 9. – Naposledy vyšly regionální deníky Svoboda a Moravskoslezský den. Od 1. října vychází nástupnický regionální list s názvem Moravskoslezský deník.

Říjen

- 1. 10. – Na český trh vstoupila HVB Bank Czech Republic, a. s., která vznikla sloučením bankovních ústavů Bank Austria Creditanstalt Czech Republic, a. s., a Hypovereinsbank CZ, a. s. Je čtvrtou největší bankou v ČR.
- 4. 10. – FNM spolu s francouzskou Sociétés Générale dokončil prodej státního podílu v Komerční bance. Sociétés Générale převedla 1,186 miliardy eur na účet FNM, a stala se tak 60procentním akcionářem KB. Předsedou nového představenstva se stal 5. října Alexis Raymond Juan za SG, vystřídal Radovana Vávru.
- 8. 10. – ČKD Dopravní systémy a s. r. o. Společnost kolejových vozidel, která je 100procentní dceřinou firmou německého Siemensu, podepsaly konečné smlouvy o koupi zlíčinského areálu za 750 mil. Kč.
- 11. 10. – NATO přijala českou nabídku dopravního letadla Tu-154, které vláda nabídla jako výraz podpory odvětví USA.
- 22. 10. – Ministerstvo vnitra zaregistrovalo novou politickou stranu Cesta změny (CZ).
- 27. 10. – Předsedové Unie svobody a DEU Hana Marvanová a Ratibor Majzlík podepsali smlouvu o integraci obou stran k 31. prosinci 2001. Nová strana bude mít název Unie svobody – Demokratická unie (US-DEU), DEU po sjednocení zanikne.
- 28. 10. – U Milevska havaroval armádní vrtulník Mi-8, ve kterém letěl americký astronaut českého původu Eugen Andrew Cernan spolu s českým kosmonautem Vladimírem Remkem. Osm cestujících a čtyři členové posádky utrpěli střední a lehká zranění.
 - Čestné občanství a symbolický klíč od rodné obce svých předků v Herálci na Havlíčkobrodsku převzal americký astronaut John Elmer Blaha.
- 31. 10. – Rada České televize zvolila nového generálního ředitele ČT. Stal se jím dosavadní prozatímní ředitel Jiří Balvín.

Listopad

- 2. až 4. 11. – V Ostravě se konal 12. kongres ODS. Předsedou strany byl opět zvolen Václav Klaus; místopředsedy se stali poslanci Petr Nečas, Jan Zahradil, Miroslav Beneš a Ivan Langer.
- 7. 11. – Ministři schválili prodej 91,61 procenta akcií automobilky Tatra Kopřivnice americké společnosti SDC International. Američané nabídli 1,25 miliardy korun.
- 12. 11. – Policie a vězeňská služba v noci z 11. na 12. 11. zabránily vzpouře vězňů, která měla krýt útek skupiny ruský mluvících vězňů. Nepokoje byly připravovány v 11 věznicích v celé ČR.

XIV. Domácí události 2001

- Papežský Řád svatého Řehoře Velikého obdrželi děkan Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy Lubomír Mlčoch a úřadující prezidentka Rádía Svobodná Evropa Olga Kopecká, známá pod pseudonymem Olga Valeská.
- 13. 11. – Japonská společnost Denso Corporation zahájila v Liberci výstavbu závodu na výrobu klimatických jednotek pro automobily. Podle CzechInvestu jde o dosud největší japonskou investici v českém automobilovém průmyslu.
- 15. 11. – České veřejnosti byl představen nový lék proti AIDS Viread, který má mít až devadesátiprocentní úspěšnost. Lék vznikl na základě objevu vědců z Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR.
- 20. 11. – Česká měna opět dosáhla historického maxima. Z 33,15 Kč za euro zpevnila na 33,12 Kč/EUR (tj. 16,94 Kč za marku).
- 21. 11. – Vláda schválila vzrůst minimální mzdy od 1. ledna 2002 na 5700 korun. Čistý měsíční příjem samostatně žijícího člověka totiž převyší životní minimum 4100 korun o 15 procent.
- 26. 11. – Vláda rozhodla, že se ČR v roce 2005 zúčastní světové výstavy Expo v japonské prefektuře Aiči.
 - Společnost Liaz Sipox se stala novým majitelem Škody Mnichovo Hradiště (bývalý Liaz) v dražbě za vyvolávací cenu 50 milionů korun. Vítěz je společným podnikem a. s. Škoda Plzeň v konkursu a firmy Luxor Press.
- 29. 11. – ČR a Rakousko uzavřely v Bruselu s pomocí Evropské komise dohodu o řešení sporů ohledně Jaderné elektrárny Temelín, kterou ukončily proces z Melku. Premiéři Miloš Zeman a Wolfgang Schüssel se za přispění komisaře Güntera Verheugena dohodli, že budou usilovat o to, aby závazky v dohodě obsažené byly zakotveny v protokolu přiloženém ke smlouvě o přistoupení ČR k EU. Musí s tím však souhlasit zbývajících 14 členských zemí. ČR přijala sedm závazků na zlepšení bezpečnosti Temelína.
 - Fond národního majetku podepsal se společností Salb smlouvu o prodeji 59 procent akcií likérky Jan Becher – Karlovarská Becherovka. Salb za státní podíl zaplatí 1,377 miliardy korun.
 - V dole Schöller u Kladna vybuchl metan. Výbuch a následná tlaková vlna zabily tři lidi, jeden člověk byl zraněn těžce a dva lehce.

Prosinec

- 1. 12. – Novinářka Petra Procházková se stala laureátkou české ceny Žena Evropy. Byla oceněna její snaha informovat o složité situaci v Čečensku a její působení v agentuře Epicentrum.
- 3. 12. – Pětice bývalých vysokých funkcionářů předlistopadového ministerstva vnitra a StB v čele s bývalým československým ministrem vnitra Jaromírem Obzinou se u soudu zodpovídá za akci Asanace, která byla zaměřena na šikanování disidentů.
- 5. 12. – Ústavní soud rozhodl o tom, že lustrační zákony zůstávají v platnosti.
 - Televize TV3 ukončila vysílání na základě rozhodnutí představenstva společností TV3 a investora EMV.
- 7. 12. – ČR se stala vlastníkem krajské Národní budovy ve střední části Manhattanu v New Yorku; zavázala se, že ji opraví a poskytne krajským spolkům, které ji vlastnily, trvale prostor k jejich aktivitám.
- 8. 12. – Lucie Bílá, Karel Gott a skupina Lucie se již potřetí za sebou stali vítězi ankety Český slavík. Absolutním vítězem se stala Lucie Bílá.
- 10. 12. – Vláda rozhodla, že zahájí jednání o nákupu 24 stíhaček Jas-39 Gripen pro českou armádu.
- 12. 12. – ČR uzavřela při přístupovém jednání s EU kapitulu „energetika“, kterou dlouhé měsíce blokovalo Rakousko kvůli Temelínu, a také citlivou kapitulu „vnitro a spravedlnost“.

XIV. Domácí události 2001

- Vláda na mimořádném zasedání schválila vyslání českých vojáků do mírových a humanitárních misí v Afghánistánu. ČR nabízí spojencům protichemickou jednotku, polní nemocnici a dalších 120 až 150 vojáků.
- 13. 12. – Poslanecká sněmovna po půlročním projednávání schválila vládní návrh novely zákona o parlamentních volbách. Novela počítá s obnovením dvou volebních dnů, rozdělením státu na 14 volebních obvodů a klasickou d'Hondtovou metodou přepočtu hlasů na mandáty.
- 17. 12. – Vítězem soutěže na prodej českého plynárenství se stala německá společnost RWE Gas. Za a. s. Transgas a státní podíl v osmi distribučních firmách zaplatí 133 miliard korun (4,1 miliardy eur).
 - Vláda rozhodla, že tuzemská agrochemická skupina Agrofert podporovaná americkou společností Conoco získá 63procentní podíl státu v Unipetrolu za 361 milionů eur (11,7 miliardy korun).
 - Vláda vyzvala dvě společnosti, aby do 7. ledna 2002 předložily nabídku na koupi státního podílu v elektrárenské společnosti ČEZ a šesti distribučních firem ve výši minimálně 200 miliard korun. Do druhého kola privatizace energetiky postoupily italská společnost Enel a francouzská Électricité de France.
- 18. 12. – Sněmovna schválila druhou verzi vládního návrhu zákona o státním rozpočtu na rok 2002 s deficitem 46,2 miliardy korun; rozpočtové příjmy dosáhnou 690,4 miliardy a výdaje 736,6 miliardy korun.
- 19. 12. – Společnost Falcon na zvláštní účet u pražské pobočky Deutsche Bank zaplatila za odkoupení české pohledávky za Ruskem 555 milionů dolarů.
- 20. 12. – Automobilky Toyota a PSA Peugeot Citroën oznámily, že nový společný závod na výrobu 300 tisíc malých osobních vozů ročně postaví v českém Kolině. Investice dosáhne zhruba 1,5 miliardy eur (téměř 50 miliard korun).
 - Česká exportní banka podepsala smlouvu o úvěru 213 milionů dolarů (asi 7,7 miliardy korun) s Bank of China. Úvěr s pětiletou splatností využije Čína k placení dodávek českých vývozců pro výstavbu třetího a čtvrtého bloku tepelné elektrárny Šen-tchou.
- 21. 12. – Státní tajemník Pavel Telička odmítl nabídku EU na uzavření kapitoly „doprava“ a vyjádřil přání dále diskutovat o navrhovaných podmínkách.

Pramen: ČTK, www.ctk.cz

XIV. Domácí události 2001

ČR před dalšími volbami

Nástup nedemokratických režimů po první světové válce ve většině zemí Evropy vedl k důkladné revizi představ o fungování demokracie. Ukázalo se, že kontrola a vyvažování moci na udržení demokratické vlády nestačí. Naopak, pokud se politický provoz sváže tolika pojistkami, že je jednoduché výkon moci zablokovat, může dojít k takovému znechucení veřejnosti, že demokratické uspořádání odmítne a vrhne se do náručí obratnému demagogovi.

Po druhé světové válce se proto prosadil „redukovaný“ parlamentarismus. Klasickým vzorem je německá ústava: Moc hádavého parlamentu se oslabuje, oslabuje se i role prezidenta, významně se posiluje pozice předsedy vlády vůči parlamentu. Změny ústavního systému měly jeden cíl: akceschopnou vládu, která zůstává pod parlamentní kontrolou.

Česká ústava vznikala narychlo po volbách v roce 1992, těsně před rozpadem Československa. Jejími sudičkami nebyli ústavní právníci, kteří by uvažovali o stabilitě budoucího politického uspořádání, ale ideologové. Ve spěchu se opisovala z ústavy z roku 1920, která ani ve své době nepatřila mezi zdařilé. Ideologickými kmotry se stali američtí federalisté a Friedrich von Hayek. Nesčíslněkrát se omílala hrozba vlády lůzy a důležitost „pojistek moci“ v ústavě. Moderním pojetím ústavního práva je však česká ústava téměř nedotčená.

Zážy jsme mohli vidět důsledky: O všechna dvojznačná místa ústavy se vedla politická rvačka. Ať to byl způsob ustanovení Senátu a volby do něj, „vyšší územně-správní celky“, řešení parlamentních krizí, protože „pravicovní“ poslanci sebrali „levicovému“ prezidentovi právo rozpustit sněmovnu (které Masaryk měl), jmenování guvernéra ČNB atd. Místo aby ústava omezovala politický zápas tím, že zvyšuje důvěru mezi politickými soupeři, byla sama zdrojem nejostřejších střetů.

Co je ještě horší, v zápalu „konzervativní revoluce“ vzala rychle za své snaha Občanského fóra zavést „normální“ parlamentní demokracii, v níž se na práci Parlamentu podílejí všechny politické strany. Komunisté byli po volbách 1992 vyšachováni ze všech pozic. Postupem času zjistili, že se jim v ghettu velmi příjemně žije: Mohou kritizovat nalevo napravo a nenesou za nic odpovědnost. A tak začali hrát roli destruktivní opozice: Jsou proti NATO, proti vstupu do EU, takže je žádná politická strana nemůže přibrat do vlády.

Z toho ovšem plyne nepřijemný důsledek: V ČR jde vytvořit vládu, jenom když vyhrájí pravicové strany. Ve volbách 1996 „pravice“ vlastně prohrála, měla 99 poslanců ze 200, jenže ČSSD, KSČM a republikáni nemohli sestavit vládní koalici. Václav Klaus tehdy mohl sestavit vládu jen díky „toleranci“ ČSSD. Vláda byla slabá, za dva roky byly předčasné volby, které také skočily patem: Vyhrála sice ČSSD Miloše Zemana, ale levice vládu sestavit nemohla. Prezident Havel se pokusil sestavit většinovou vládu z koalice ČSSD, Unie svobody a lidovců, již by předsedal šéf lidovců Lux. Jenže „pravicová“ Unie svobody vstup do vlády odmítla. Prezident pak uvažoval o pravicové vládě, v níž by nebyl předseda nejsilnější pravicové strany Václav Klaus. Společné ohrožení však sblížilo Miloše Zemana a Václava Klause. Tak vznikla smlouva o stabilitě, přezdívaná „opoziční smlouva“, v níž se ODS zavázala nevyslovit nedůvěru vládě ČSSD.

„Opoziční“ smlouva

Ve skutečnosti šlo o zformování menšinové vlády a podmínek, za jakých bude vládnout. Je to celkem normální postup. Často se stává, že je pro politické strany výhodnější, aby se na koaliční vládě nepodílely. Dánsko je ukázkovým příkladem.

Dohoda mezi ČSSD a ODS však měla několik „českých specifik“, které politickým životem země notně zatřáslý. Zaprvé, Klaus v ní prosadil svoji představu o změně politického hřiště. Děsila ho představa, že by mu v Parlamentu procházely zákony podle nálady poslance Wagnera. Zadruhé, ODS si vymínila dů-

XIV. Domácí události 2001

ležité pozice ve státě, např. předsedu Senátu a Poslanecké sněmovny, které obvykle zastávají koaliční partneři, ne opozice. Zatřetí, a to bylo rozhodující, smlouva, která garantovala vznik jednobarevné vlády levicové ČSSD, následovala bezprostředně po tvrdé a nevybíravé volební kampani, v níž ODS mobilizovala proti levici.

Bohužel značná část české veřejnosti, která koncem devadesátých let stále ještě ztotožňovala levici s komunismem, ODS na její trik naletěla. Mnoho lidí, včetně politických komentátorů, volilo ODS kvůli „nebezpečí zleva“. ODS ve volbách 1998 získala skoro stejně hlasů jako o dva roky dříve, ač mezitím vyplavaly na povrch její těžké finanční skandály a přivedla zemi do ekonomické recese. Není divu, že se voliči dohodou cítili podvedeni. Zvlášť trpce však dohodu nesly KDU-ČSL a Unie svobody. Cítily, že jde o jejich existenci. A tak rozpoutaly masivní kampaň. Smlouva je prý nedemokratická, dokonce protiústavní. Argumenty, které se tehdy ke zneuctění smlouvy o stabilitě používaly, byly lživé, demagogické – ale účinné.

Vznik čtyřkoalice

KDU-ČSL a US začaly prohlašovat, že je „opoziční smlouva“ má zničit. Podařilo se jim vyvolat náladu, která ústavním změnám nepřála – hlavně proto, že média udělala z ústavy posvátnou krávu, které se nelze dotknout. Jak je u nás obvyklé, věčná diskuse o změně ústavy a volebního zákona se utopila v trapné stranické šavlovačce. Odpor k opoziční smlouvě – a ke KSČM – vytvořil nový politický prostor, v němž se usídlila značná část médií, zejména ti političtí komentátoři, které páčila „Klausova zrada“. Vládě sociální demokracie se věštil brzký krach, zemi katastrofa. ODS byla obviňována ze spoluúčasti.

KDU-ČSL a US se rozhodly spojit s dalšími dvěma pravicovými stranami – troskami Občanské demokratické aliance (ODA) rozvrácené korupcí a zcela marginální antikomunistické Demokratické unie – a začaly se prohlašovat za jedinou opravdovou opozici. Vznikla čtyřkoalice. Soustředila se na jediné: zdrcující kritiku „opoziční“ smlouvy. Vyplatilo se jí to: Preference čtyřkoalice začaly růst.

Od této chvíle převládá výklad:

- „opoziční“ smlouva je zrada na voličích, znemožňuje kontrolu moci;
- vláda ČSSD je nemožná a škodí zemi;
- ČSSD a ODS utvořily mocenský kartel a rozdělily si moc ve státě, ve skutečnosti jde o koalici;
- veškeré navrhované změny ústavy a volebního zákona mají zajistit, aby si ODS a ČSSD rozdělily moc ve státě na věčné časy.

Jak praví Giambattista Vico, veřejné mínění je to, čemu věříme bez přemýšlení. Skutečně, soustředěnému tlaku médií se podařilo zajistit, že část veřejnosti začala teze považovat za Písmo svaté. Bohužel, pomáhali jim v tom i někteří politologové.

Dědictví po Klausovi

Ve skutečnosti byla politická situace po uzavření smlouvy o stabilitě složitější. ČSSD zjistila, že po Klausových vládách převzala ještě tíživější dědictví, než jaké očekávala. Bankovní sektor byl před kolapsem, v bankách strašily miliardy špatných úvěrů. Státní administrativa byla nevykonná, legislativa v troskách, odbor kompatibility s právem EU tak slabý, že evropské normy nestačil ani číst, natož zapracovávat do zákonů.

ODS se přitom nezavázala, že bude zákony předkládané vládou ČSSD podporovat. Klaus byl překvapen silou reakce na jeho tah, kterým si zajistil politické výslunní i v opozici. Musel ukazovat, že ČSSD nic nedaruje – ODS nepodpořila v roce 1998 rozpočet, ČSSD ho musela vyhandlovat s KDU-ČSL za určité posty. ODS čekala, že se vláda ČSSD „historicky znemožní“ a to jí otevře cestu k moci. Jenže se přepočítala.

Tvrdá propagandistická kampaň čtyřkoalice proti ODS způsobilá, že „pravice“ ztratila možnost utvořit vládu přeskupením sil ve Sněmovně. Nenávist mezi pravicovými stranami byla hmatatelná. Klaus čelil

XIV. Domácí události 2001

rostoucí nespokojenosti se smlouvou ve vlastních řadách tím, že začal navrhnout vládu „duhové koalice“, tj. všech parlamentních stran s výjimkou komunistů. Kalkul byl jasný: Pokud vtáhne do vlády čtyřkoalici, vyrazí jí z ruky největší trumfy jejich kritiky. Čtyřkoalice nabídce odolala, jenže tím zacementovala ČSSD u moci. Nespokojenci v ODS i ČSSD uviděli, že nemají jiného partnera.

S postupem času se situace proměňovala: ČSSD se podařilo rozeběhnout legislativní stroj a menšinová vláda prosazovala v Parlamentě přes 80 % svých návrhů. To je slušné skóre i pro většinovou vládu. Politická stabilita, členství v NATO a investiční pobídky vedly k masivnímu růstu zahraničních investic. Po nástupu ministra financí Mertlíka se podstatným způsobem zlepšila fiskální politika státu. Mertlík prosadil privatizaci bank a transformaci bankovního sektoru: Přes nevybíravý tlak lobby okolo Investiční a Poštovní banky, mocenského centra ODS, která chtěla spolknout libovolnou českou banku, jen aby zakryla obrovské díry ve svém hospodaření, se mu podařilo nejen zprivatizovat Českou spořitelnu se solidním zahraničním investorem, rakouskou Erste, ale dokonce zlikvidovat samotnou IPB.

Každému, kdo si – byť jen částečně – umí představit, jakou roli hraje propojení politické strany s bankou, je jasné, o jak podstatný zásah šlo. Česká média však likvidaci IPB přešla bohorovně: Část kritizovala vládu, že v bance vůbec zasáhla, ovšem většina dál klidně tvrdila, že ČSSD a ODS mají mocenský kartel. Předvedla téměř neuvěřitelnou povrchnost: Rozbití mocenského centra v IPB má pro budoucí vývoj v České republice klíčový význam.

Ústavní změny

Stejně povrchně se posuzovaly návrhy na překreslení politického hřiště. Změny ústavy, které komise ČSSD a ODS předložily do Parlamentu, napravovaly její evidentní chyby: nadměrnou imunitu poslanců, opsanou z ústavy první republiky, královské výsady prezidenta v trestním právu (příklad Vladimíra Mečiar, který omilostnil pachatele únosu prezidentova syna, ukazuje, jaká je hrubá chyba, může-li prezident vstupovat do trestního procesu. Slovensko dodnes ústavně velmi složitý případ nevyřešilo). I další navrhované změny, včetně předpisu, koho má prezident po volbách pověřit sestavením vlády, byly změnami k lepšímu a přispěly by k lepšímu fungování politických institucí.

Změna volebního zákona byla stejně důležitá. Zvýšením počtu volebních obvodů se měly posílit vítězné strany. Pravda, na poslední chvíli sněmovna odhlasovala tři skutečně darebné pozměňovací návrhy, jejichž cílem bylo poškození čtyřkoalice, ale ony by se obrátily proti jejich autorům. V té době bylo už totiž zřejmé všem, že upravený volební zákon by neposílil ani ČSSD, ani ODS, ale vítěze voleb. Tím, jak voličské preference jasně ukazovaly, by se staly strany čtyřkoalice.

Konec šance na změnu

Bohužel se o změnách vůbec nevedla věcná debata. Protože změny ústavy musí odhlasovat i Senát, učtili senátoři příležitost, že by mohli posílit své kompetence. Senát by změny ústavy stěží odhlasoval i v době, kdy v něm ODS a ČSSD měly těsnou většinu. Po volbách třetiny senátorů v roce 2000, které velmi posílily vliv čtyřkoalice, se šance odhlasovat změny ústavy navržené ODS a ČSSD ztratila úplně. Dolní komora Parlamentu zase zásadně odmítala vyhandlovat změny ústavy za posílení kompetencí Senátu. Ústavní soud navíc na návrh prezidenta Havla rozstřílel nový volební zákon.

Šance na změnu a stabilizaci politického systému tak skončila v troskách. Výhod, které smlouva slibovala, se podařilo využít jen zčásti. Existovala politická stabilita, každý rok do republiky přiteklo na 5 mld. dolarů přímých investic, podařilo se ekonomiku vytáhnout z recese do růstu, a doslova legislativními dostihy zajistit rychlou harmonizaci právního řádu s komunitárním právem, a udržet tak ČR mezi prvními kandidáty na rozšíření EU.

Čtyřkoalice tak ztratila základní důvod pro svou existenci a objevily se v ní rozpory. Není divu: Voliči KDU-ČSL mají ve skutečnosti mnohem blíže k ČSSD než k Unii svobody, která se profiluje jako pra-

XIV. Domácí události 2001

vicovější než ODS. Moralizování, které čtyřkoalice ve své agitaci používá, je dvojsečné: Řada předních představitelů stran čtyřkoalice utrpěla během Klausových vlád notné šrámy na své pověsti. A tak už při sestavování stínové vlády (!) čtyřkoalice došlo k ostrým střetům, když do stínových ministerských křesel měli usednout lidé, o jejichž „morální způsobilosti“ se dalo s úspěchem pochybovat. Čtyřkoalice do dnes nepředložila veřejnosti realistický politický program, jenom sbírku pohádek a ideologických frází. Strany totiž mají značně rozdílné názory na zavedení školního, penzijní reformu a řadu dalších věcí.

Peníze spojují

Smlouva o stabilitě rychle ztrácí význam. Má to dvojí důsledek: ODS a ČSSD přitvrzují ve vzájemných útocích, aby ukázaly voličům, jak jsou na sobě nezávislé. V zákulisí ovšem běží spolupráce, kterou mezi určitými jednotlivci obou stran zprostředkovávají lobbistické skupiny vytvořené během klausovské privatizace. Kvůli tomu odstoupil ministr financí Mertlík: Nemohl asistovat u věcí, s nimiž nesouhlasil, ale které nemohl ovlivnit.

Je to velmi nebezpečný vývoj: Některá důležitá vládní rozhodnutí, např. privatizace síťových odvětví jako plynárenství a elektroenergetika, mají k průhlednosti daleko. Podle „dobře informovaných kruhů“ je to výsledek zákulisních dohod mezi určitými strukturami v ODS a ČSSD. Zejména nebezpečné je však temné propojení komerčních televizí, některých tištěných médií, finančních skupin dříve napojených na Investiční a Poštovní banku a politických stran. To se ukázalo zejména při odhlasování naprosto nestydatého mediálního zákona, který prodloužil zdarma udělenou licenci komerční televizi NOVA znovu zdarma(!) o dalších 12 let. Přitom Česká republika prohrála arbitrážní spor se zahraničním investorem, jemuž český držitel licence televizi vyfoukl před nose.

Otázka na závěr: Je to důsledek „opoziční smlouvy“? Položme si otázku jinak: Kdyby smlouva nebyla, bylo by propojení byznysu a politiky vyloučené? Odpověď je nasnadě: „Prozíraví“ byznysmeni „sponzorovali“ ODS i ČSSD dávno předtím, než nějaká „opoziční“ smlouva existovala.

Jak tedy hodnotit období menšinové vlády ČSSD? Vláda zajistila, za cenu značného vypětí, že jsme se udrželi v první řadě kandidátů na rozšíření EU, což je, podle mne, náš základní národní zájem. V obrovském spěchu – a za cenu mnohdy zbytečných nepřesností – zahájila nezbytné reformy: bankovního sektoru, finančních trhů, veřejné správy, soudnictví, školství, ústavního pořádku. Přijaly se desítky harmonizačních zákonů. Vláda připravila strategické dokumenty v nejdůležitějších oblastech politiky – zahraniční, bezpečnostní, sociální, ekonomické atd. Parlament přijímal ročně téměř dvojnásobek zákonů než předtím. Vláda přilákala zahraniční investory, obnovila hospodářský růst, mírně snížila nezaměstnanost. Nedostatků v činnosti vlády jsou přehřše, ale na začátku jí „pravcovi“ komentátoři věstili katastrofu. Ve skutečnosti byla vláda ČSSD úspěšnější než vlády předchozí.

Bohužel dohoda mezi ČSSD a ODS přispěla k ještě větší nedůvěře občanů v politický systém, což bylo zřetelné patrně v „televizní krizi“ z počátku roku 2001. Sto tisíc lidí manifestovalo na Václavském náměstí proti ohrožení svobody slova, o které ve skutečnosti nešlo. Znechuceným občanům nebylo obtížné namítnout, že se strany „opoziční smlouvy“ chtějí zmocnit veřejnoprávní televize.

Atmosféru nedůvěry stvořila do značné míry média. Věcné hodnocení výsledků, které dohoda umožnila, se v nich prakticky nevyskytovalo. Proto také poslední, vcelku pochvalné hodnocení bruselské komise v rámci AGENDY 2000 bylo velmi odlišné od toho, jak vládu hodnotí domácí média. Je to škoda. Morální odsudky k pochopení politiky nepřispívají. Po ovoci se má soudit, říká bible. Posuzujeme-li dosavadní výsledky vlády, řekl bych, že klady stále převažují. Ovšem pokud by po volbách 2002 spolupráce mezi ODS a ČSSD pokračovala, např. ve formě velké koalice, pak může korupce a z ní vyplývající znechucení veřejnosti představovat skutečně vážný politický problém.